

DOPRINOS SV. BENEDIKTA I NJEGOVA REDA OBLIKOVANJU MODERNE EUROPE

Slavko SLIŠKOVIĆ, Zagreb

Brojne su poveznice između života i djela sv. Benedikta s danas prisutnim procesom ujedinjenja Europe. Unatoč oskudnim izvorima o životu sveca iz Nursije, njegov lik i ulogu lako je iščitati iz »Pravila« koje je sastavio za svoju redovničku zajednicu. U njemu je produbio stariju monašku tradiciju i dao joj nove smjernice kako bi se mogla uklopiti u novu društvenu situaciju Zapada izloženog invaziji novih naroda. Od nestajućeg svijeta izabrao je ono najbolje i združio s duhovnim, kulturnim, intelektualnim, moralnim i institucionalnim vrijednostima novopridošlih naroda te time udario temelj moderne zapadne civilizacije. Dodatno ju je obogatilo humaniziranjem društva na područjima ljudskih i socijalnih prava te razvijajući zapadni mentalitet rada u kojemu je uspješno spojio intelektualno s fizičkim. Zbog svega toga nekoliko papa 20. stoljeća, u kojemu ujedinjena Europa i postaje ideal, govori o Benediktovoj ulozi u ostvarenju spomenutog projekta. Papa Pio XII. 1947. godine naziva ga »ocem Europe«, a Pavao VI. proglašava njezinim zaštitnikom 1964. godine.

Bez pobožnog pretjerivanja, koje je često prisutno kod govora o svecima, lako je primijetiti brojne poveznice između života i djela sv. Benedikta s događajima koje danas promatramo kao proces ujedinjenja Europe. Zasiurno, on sam nije slutio kakav će pothvat učiniti, ali to ne umanjuje njegovu ulogu te ga čini stalnim izazovom i primjerom u ostvarenju spomenutog projekta.

Iako ga Dante slavi kao »najsajjniji i najveći biser«,¹ svetac iz Nursije u svojoj skromnosti nije nam ostavio previše podataka kojim bismo ga mogli osvjetliti. Za potpunu sliku Benediktova života nemamo dovoljno izvora. Samo jedno djelo opisuje njegov životni put. Radi se o drugoj knjizi *Dijaloga* Grgura Velikoga (590.-604.), pape, koji je i sam prije izbora za papu kao monah živio prema Benediktovu pravilu.² No, i to je djelo uglavnom zbirka Benediktovih čudesa kojima se željelo ohrabriti vjernike u burnom i

¹ Dante ALIGHIERI, *Božanstvena komedija, Raj*, 22, 28.

² Hans KUHNER, *Dictionnaire des papes*, Paris, 1958., str. 33-34.

prijelomnom vremenu europske povijesti te donekle izvući na površinu lik sveca koji se u svojoj skromnosti sakrio iza svoga djela.³ Kompletno djelo od četiri knjige napisano je u obliku dijaloga između samoga pape i njegova đakona Petra. Osim druge knjige, koja je cjelovito posvećena jednoj od najvećih osoba burnog 6. stoljeća, još je samo u trećoj knjizi, kod govora o pustinjaku Martinu, spomenut sveti Benedikt.⁴ Unatoč tome, Grgurovo je djelo temelj iz kojega su nastali svi kasniji životopisi »oca zapadnog monaštva«.⁵

Povjesničari koji su se bavili redovništvom naglašavaju da se, za razliku od drugih redova, benediktinci nisu proširili zahvaljujući snažnoj utemeljiteljevoj ličnosti nego više pod utjecajem njegova pravila.⁶ Tako je i povijesni lik sv. Benedikta daleko manje poznat od njegova djela. No ono nam je i najpouzdanije vrelo iz kojega možemo upoznati njegova sastavljača. Sam sveti Grgur poručuje: »Želi li tko potanje upoznati njegovu ćud i život, može u odredbama tog pravila naći sva učiteljeva djela, jer svetac nikako nije mogao drukčije učiti negoli je sam živio«.⁷ Stoga ćemo se u ovome radu najviše služiti samim pravilom i životopisom koji je sastavio sv. Grgur Veliki.⁸

Pravilo

Benediktovu je pravilu mudrost starine spojena s potrebom trenutka omogućila vjekovnu životnost u svim podnebljima.⁹ Sastavljeno je od 73 uglavnom kratka poglavlja. Ono ne pretendira biti jedini ispravan put redovničkog života. Naprotiv, napisano je da ono »ne sadrži sve što je potrebno za savršenstvo«¹⁰ nego da je sastavljeno »skromno... za početnike«.¹¹ Benedikt ostavlja mogućnost da netko drugi »po boljem nahođenju sastavi drugi raspored«.¹²

Pravilo monaha usmjeruje na Opus Dei, tj. djelo Božje koje se ispunjava u liturgiji kojoj »nek se, dakle, ništa ne pretpostavi«.¹³ Monarhijski ustrojeni, oko opata koji je otac monaške obitelji, samostani prihvaćaju sve koji se stavljaju u »školu Gospodnju« preko »rada

³ Druga knjiga »Dijaloga« objavljena je na hrvatskom jeziku u prijevodu o. Martina Kirigina pod naslovom: Sv. Grgur Veliki, *Život i čudesa sv. oca Benedikta*, Zadar, 2000.

⁴ Sv. Grgur Veliki, *Život i čudesa sv. oca Benedikta*, Zadar, 2000., str. 70.

⁵ O sv. Benediktu na hrvatskom jeziku postoji više djela: *Sveti Benedikt i njegovo djelo*, Hvar, 1939.; Ildefons HERWEGEN, *Sveti Benedikt, lik i značenje*, Zadar, 1969.; »Sveti Benedikt i njegovo djelo«, Pastirsko pismo biskupa Jugoslavije, Zagreb, 1980.; Clemens LASHOFER, *Sveti Benedikt*, Osijek, 1983.; Sv. Grgur Veliki, *Život i čudesa sv. oca Benedikta*, Zadar, 2000.; *Sveti Benedikt iz Nursije* (ur. Marko Zefić), Zagreb, 2002.; Anselm GRUEN, *Sveti Benedikt: lik i poruka*, Zagreb, 2004. O benediktincima u svijetu i na hrvatskim prostorima literatura je još opsežnija.

⁶ Franjo ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Zagreb, 1996., str. 66.

⁷ Sv. Grgur Veliki, *Život i čudesa sv. oca Benedikta*, Zadar, 2000., str. 67.

⁸ Na oblikovanje članka velik je utjecaj imao tekst Tomislava Šagi-Bunića »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu«, koji je u tri nastavka objavljen u mjesečniku Kršćanske sadašnjosti »Kana« 1980. godine.

⁹ U ovom radu korišteno je »Pravilo sv. Benedikta« u izdanju Benediktinskog priorata Tkon-Čokovac iz 1980. godine.

¹⁰ Pogl. 73.

¹¹ Pogl. 73., red. 8.

¹² Pogl. 18., red. 22.

¹³ Pogl. 43., red. 3.

i poslušnosti«, dopuštajući da im se predlože instrumenti preko kojih će ostvarivati dobra djela i vježbati se u različitim stupnjevima poniznosti.¹⁴ Izabravši cenobitstvo, kao »najjaču vrstu« monaštva,¹⁵ Regula svetog Benedikta ostaje originalnom, iako je zasigurno ovisna o starijim tekstovima i redovničkim iskustvima. Stariju monašku tradiciju Benedikt je produbio i dao joj nove smjernice kako bi se mogla uklopiti u novu društvenu situaciju.¹⁶ Pravilo se nije odmah proširilo na Zapadu, najviše zbog invazije Langobarda te posebice uništenja opatije Monte Casino 577. godine. Međutim, njegovoj je popularizaciji izrazito pomogao papa Grgur Veliki koji je za misionare među germanskim narodima poslao upravo benediktince.¹⁷ Isti je papa 596. godine poslao Augustina, priora rimskog samostana sv. Andrije, s još četrdesetoricom redovnika u Englesku, a i kasnije im je slao još ljudi. Uspjeh je bio iznad očekivanja, a tijekom idućih stoljeća 33 anglosaksonska kralja i kraljice završili su život u samostanima.¹⁸ Akciju širenja Benediktova pravila nastavili su Karolinzi koji su ga učinili instrumentom reforme i ujedinjenja monaškog načina života. Karlo Veliki je Benediktovo pravilo proglasio jedinim važećim u svome Carstvu, a kao mudar vladar okružio se učenim benediktincima koji su sa svoje strane uvelike pomogli razvoju Franačke. Tako je Benediktova regula – kako ju se popularno naziva – postala temelj zapadnog monaštva i do 12. stoljeća bila je skoro jedina na Zapadu te su se prema njoj ravnali gotovo svi samostani.

Mada naziv pravilo ili regula nužno asocira na pravno uređenje i strogost, ono je prepuno detalja koji otkrivaju visok stupanj ljudskosti njihova sastavljača. Jasno je naglašeno da pri obdržavanju predviđenih propisa treba voditi računa o različitosti ljudskih naravi.¹⁹ Ostavljena je mogućnost razgovora o naredbama koje se nekome učine preteškim.²⁰ U izvršavanju se traži sloboda izbora pa se kandidatu više puta čita pravilo i pita je li spreman prihvatiti sve njegove propise, a ukoliko nije, fizički je i moralno slobodan napustiti zajednicu.²¹ Pravilo propisuje da monasi za put imaju prikladnu i bolju odjeću u odnosu na svakodnevnu.²² Ponekad nam se čini da se Benedikt čak previše brinuo o humanoj crti pa tako npr. propisuje da monah ne spava sa svojim nožićem o pojasu, koji je bio osnovno oruđe kao i pribor za jelo, kako se ne bi »slučajno u snu ozlijedio«,²³ ili kada određuje da mlađi treba ustati starijem i ponuditi mu svoje mjesto.²⁴ Čak su i kazne za kršenje pravila relativno blage i sastoje se od molitve, objeda izvan zajednice ili uskraćivanja nekih prava, mada je za malu djecu, koja su tada kao kandidati primana u samostan, predviđena i šiba. No tjelesno kažnjavanje djece bilo je sastavni dio odgojnoga procesa u njegovoj vrijeme

¹⁴ Proslov.

¹⁵ Pogl. 1., red. 13.

¹⁶ Jean DECARREAU, *Les moines e la civilisation en Occident*, Paris, 1962., str. 210-211.

¹⁷ Franjo ŠANJEK, »Djelo svetog Benedikta ugrađeno u temelje hrvatske pismenosti i kulture«, *Bogoslovska smotra*, 4/1980., str. 340.

¹⁸ Usp. August FRANZEN, *Pregled povijesti Crkve*, Zagreb, 1996., str. 111-112.

¹⁹ Usp. Pogl. 2.

²⁰ Usp. Pogl. 68.

²¹ Usp. Pogl. 58.

²² Usp. Pogl. 55.

²³ Pogl. 22.

²⁴ Pogl. 63.

kao i stoljećima nakon Benedikta. On čak predviđa da se pri kažnjavanju budno pazi na psihofizičko stanje i narav kažnjenika.²⁵

Svojim pravnim sustavom benediktinci su postali putokazom koje vrijednosti trebaju nadahnjivati zakonodavstvo, ali i pokazateljem važnosti jedinstvene pravne strukture i zakonodavstva. Tako su uvelike oblikovali zapadni pravni sustav, tim više što su njihovi samostani stoljećima služili kao vjerodostojna mjesta gdje su se izdavale i pohranjivale važne isprave za privatni i javni život pojedinaca i šire zajednice.

Politika

Benedikt je rođen u Nursiji (Norcia) u Italiji oko 480. godine. Školovao se u Rimu. Nezadovoljan mondenim životom izabrao je samotnički život u jednoj pećini Subiaca, gdje mu je neki monah oko 500. godine dao monaški habit kao znak posvećenja. Nakon nekoliko godina samoće oko njega su se okupili prvi učenici, sastavljeni kako od Rimljana tako i od predstavnika novopridošlih naroda. Oko 525. godine s nekoliko se učenika nastanio u Monte Casinu. Organizirajući zajednički monaški život sastavio je svoju regulu. Tu je i umro jednog 21. ožujka, najvjerojatnije 547. godine, nakon dirljivog susreta sa svojom sestrom svetom Skolastikom. Ona je i sama bila monahinja, a brat je njezinu dušu vidio kako »uzlazi u misteriozne dubine neba u obliku golubice«.²⁶

Vrijeme je to velikih nemira u Crkvi i državi definitivno podijeljenoj na Istočno i Zapadno Rimsko Carstvo (395.). Ovo posljednje nestalo je 476. godine za seobe naroda. Dugo je Rimsko Carstvo prema van davalo sliku snage i odolijevalo pokušajima prodora onih koje su nazivali barbarima. Stablnost, koja je počivala na snažnoj vojsci, brojnim pograničnim utverdama i prirodnim granicama poput Dunava, Rajne i pustinja na istoku i jugu, jedinstvenom i učinkovitom pravnom i monetarnom sustavu pa i jedinstvenom kultu cara i Rima, omogućila je da se diljem tog ogromnog teritorija živjelo po uzoru na Rim. Svjedoci su tome uspješni književnici iz svih dijelova Carstva, kao i veličanstvene rimske građevine na ovom širokom prostoru. Za Rim je Plinije Stariji napisao da je »učenik i majka cijeloga svijeta, izabran providnošću bogova pridonijeti sjaju samoga sunca, ujediniti raspršene narode, približiti jedinstvom jezika najrazličitija narječja i barbare drugih naroda, omogućiti ljudima da se razumiju, civilizirati ih i jednom riječju postati jedinstvenom domovinom svih nacija zemlje«.²⁷ Ova, možda odveć idilična, slika nije bila daleko od stvarnosti. Kršćani su također prihvatili govor o Rimskom Carstvu kao djelu Božje providnosti koja je ujedinila svijet kako bi ga bilo lakše evangelizirati.²⁸ Međutim, ono je iznutra bilo slabo pa su mu upravo ti narodi trebali da bi moglo pokazivati svoju vanjsku snagu. Religija je s vremenom postala sve više obilježena skepticizmom, osobito nakon uvođenja kulta samoga cara i njegove divinizacije. Demografski su Rimljani bili u stalnom padu. Oligarhijska vlast tražila je sve više prava, a sve manje obveza. To se osobito osjetilo u vojnim strukturama. Uskoro su najbolje rimske legije bile sastavljene od samih

²⁵ Usp. Pogl. 23.-30.

²⁶ Guy BEDOUELLE, *Dictionnaire d'Histoire de l'Eglise*, Chembrey-les-Tours, 1994., str. 42.

²⁷ Jean DECARREAU, *nav. dj.*, str. 37.

²⁸ Usp. Euzebije CEZAREJSKI, *Crkvena povijest*, Split, 2004., str. 739-740, (Poglavlje 9., 6-9).

nerimljana. Njima se moralo činiti ustupke, čime je vojska gubila svoju snagu i pokretljivost. Nije ih se moglo ignorirati jer je s vremenom Carstvo postalo o njima ovisno, pa su sami barbari branili granice od barbara. Bilo je pitanje trenutka kada rimska država u takvom obliku neće biti potrebna tim narodima. Odgovor je pospješeo provalom Huna. Na razvalinama Carstva niknule su strukture novopridošlih naroda.²⁹

Pokušaj spašavanja Carstva doveo je najprije do njegove podjele na tetrarhiju za vrijeme Dioklecijana (245.-o. 313.), a onda konačne podjele na dva dijela. Car Konstantin (270./288.-337.) osnovao je 330. godine novu prijestolnicu Konstantinopol (Carigrad), čime je spasio ono što se spasiti moglo i produžio život Carstvu za idućih 1000 godina. No time je izbljerala slava Rima. Vječni Grad ostao je sjedište papa, ali ne i careva. Posljednji rimski car prenio je svoju prijestolnicu u Ravenu. Istok je postao prosperitetniji na gospodarskom, kulturnom i vjerskom polju (teologija, crkvenost, monaštvo). Za Crkvu je osobito bitan u održavanju koncila. Dok je Crkva na Zapadu pokušavala preživjeti, na Istoku su održani najveći i najvažniji sabori. Kršćani Istoka i Zapada smatraju ih zajedničkim, mada su većim dijelom sudjelovali predstavnici s Istoka. Na njima je kršćansko vjerovanje dobilo svoj konačni oblik.³⁰ Crkva se s Konstantinom bila dobro uklopila u sustav Rimske Države pa je podjela na civilnom polju imala dvostruk učinak na crkvenom. Na Istoku se Crkva prepustila moćnom zagrljaju države, što je ostalo do naših dana. Na Zapadu je pak Crkva uvelike nadomjestila državu i ostala jedinom stabilnom strukturom u burnim vremenima. Zahvaljujući prestižu koji je tada postigla nerijetko je tijekom povijesti sama željela biti iznad države i kontrolirati je, čak i kad su novonastale države već bile dovoljno snažne. U natjecanju između Crkve i države vrlo su često odlučujuću ulogu odigrali benediktinci.³¹

U trenutcima invazije novih naroda Crkva se nalazila pred problemom kako očuvati vlastite strukture te održati postojeći red naslijeđen iz Carstva u koji je bila snažno ukorijenjena. Crkvene metropole bile su sjedišta imperijalne administracije. No, za razliku od civilne i vojne vlasti koje su se povlačile pred barbarima, crkvena je ostajala. Biskupi su uglavnom bili jedini zaštitnici gradova. Organizirali su civilni život, poticali obranu ili vodili pregovore. Nerijetko su ulagali svoja imanja za otkup zarobljenika. Osvajači su ih poštovali kako zbog osobnog praznovjerja tako i zbog snage njihove osobnosti, mada im nisu priznavali nikakvu duhovnu vlast.³² Stoga je njihova najveća zadaća bila kako u Crkvu privesti okupatore, pogane, ali i pobjednike te tako od Crkve učiniti instituciju koja će nadvladati dramu Zapada i dati joj neki smisao. »Nikada nije stroga rimska uniformnost bolje poslužila čovječanstvu nego u tom razdoblju.«³³

²⁹ Usp. Jean DECARREAUX, *nav. dj.*, str. 45.-63.

³⁰ 325. Niceja, 381. Carigrad, 431. Efez, 451. Kalcedon, 553. Carigrad, 680.-681. Carigrad, 787. Niceja, 869.-870. Carigrad. Na ovim je koncilima definirana kršćanska ispovijest vjere te definiran nauk o Svetom Trojstvu, Isusu Kristu i Djevici Mariji.

³¹ Na poznati pokajnički put u Canossu 1077. godine kralja Henrika IV. (1056.-1106.) prisilio je papa Grgur VII. koji je kao redovnik živio prema Benediktovu pravilu, a prema njemu se ravnao i kraljev zagovornik klinijevski opat Huges.

³² Paul CHRISTOPHE, *2000 ans d'Historie de l'Eglise*, Lonrai, 2000., str. 144.

³³ Lewis MUMFORD, *Grad u historiji*, Zagreb, 1968., str. 297.

Novopridošli narodi nisu došli s mržnjom nego s poštovanjem u Carstvo. Njihov je vladar Odoakar (o.433.-493.) znamenja svrgnutog rimskog cara poslao u Bizant caru Zenonu (o.426.-491.), koji ga je zauzvrat proglasio rimskim patricijem. Slika je to izrazitog poštovanja koje su barbari imali prema Carstvu, ali i službena infiltracija plamena s druge strane Dunava i Rajne u rimski imperij. Međutim, na vjerskom je polju to označilo ulazak arijevskeg krivovjerja, toliko raširenog među Germanima da je postalo njihovom nacionalnom vjerom, na katolički teritorij. To je osobito teško pogodilo papinstvo. Kad je car Justin (o.450.-527.) naredio zatvaranje svih arijevskeg crkava u Konstantinopolu i zabranio arijevcima bilo kakvu civilnu ili vojnu službu, car Teodorik (o.455.-526.), sam arijevac, poslao je papu Ivana I. (523.-526.) u Carigrad ishoditi slobodu arijevcima. Nakon tek djelomičnog uspjeha papa je bio zatočen u Raveni gdje je i umro 3 mjeseca prije svoga progonitelja (526.).³⁴

U svome nastanku monaštvo nije imalo ni najmanju ideju biti spasiteljem civilizacije. Tim više što su monasi ljudi koji su se povukli daleko od svijeta kako bi bili dosljedni evanđeoskom idealu savršenog načina života. U tome se ni Benedikt nije razlikovao od drugih monaha. On se bio povukao ne samo iz društvenog nego i iz crkvenog života.³⁵ Međutim, kao Rimljanin suosjećao je s civilizacijom koja propada i kojoj je intimno pripadao. Papa Grgur nam svjedoči da je čak poput Krista, koji je plakao nad Jeruzalemom, Benedikt plakao nad propadajućim društvom koje će biti predano u ruke barbara.³⁶ Međutim, on nije ostao zarobljenik te civilizacije. Želio je ono što je čovječno prenijeti u novo okružje. Nije težio očuvanju staroga nego je njegove vrjednute ugradio u nove društvene prilike i time udario temelj moderne zapadne civilizacije.

Živio je i djelovao u vrijeme velikih državnika: Teodorika, kralja Istočnih Gota kojega je morao i bizantski car 497. godine priznati carskim regentom u Italiji, te Justinijana I. (482.-565.) koji je 527. postao car u Bizantu. Obojica su na svoj način željela učvrstiti i konsolidirati nekadašnje Rimsko Carstvo. Teodorik je bio arijevac kojega je raznolikost stanovništva kojim je vladao poticala na suživot i toleranciju, čime je želio osigurati stabilnost svoje vlasti. Stoga nije pravio velike smetnje katoličanstvu. S druge strane Justinijan je, u želji za jedinstvom Carstva, provodio oštru religioznu politiku, pri čemu je biskupima dao veliku ulogu i u civilnom životu.³⁷

Sam Benedikt nije imao prevelikog utjecaja na politički život svoga vremena, ali susret s kraljem Istočnih Gota Totilom (541.-552.) zasigurno je bio poticaj njegovoj braći da nastave susrete sa zemaljskim vladarima u težnji da poprave položaj njihovih podanika. On s Totilom nije raspravljao o njegovu pravnom položaju nego ga je poticao da prekine činiti zločine i postane humaniji. Sveti Grgur opisuje da je nakon ovog susreta Totila »bio manje okrutan«,³⁸ oslobađao je robove, dijelio zemlju siromašnima, a povlastice aristokraciji i kleru. Ne treba u svemu tome gledati Benediktovu zaslugu nego i Totilin pragmatizam. Nije želio da mu osvojeno područje postane opustjelo nego da ostane naseljeno i donosi

³⁴ Usp. Jean DECARREAUX, *nav. dj.*, str. 207.

³⁵ Provodeći vrijeme u pećini Subiaca nije znao ni kada je svetkovina Uskrsa.

³⁶ Sv. Grgur VELIKI, *nav. dj.*, str. 46.

³⁷ Jean DECARREAUX, *nav. dj.*, str. 206-207.

³⁸ Sv. Grgur VELIKI, *nav. dj.*, str. 42.

prihode. No iz tog susreta vidimo da se Benedikt nije angažirao ni na jednoj strani, nego je tražio ono plemenito i kod jednih i kod drugih, kako bi civilizacija koja nastaje počivala na pravim vrijednostima.

Vjera u pravilo, tj. u riječ kada je govorilo oružje bila je snažna Benediktova crta. Ostala je prisutna stoljećima u njegovu redu, koji se uvijek znao prilagoditi prilikama mjesta i vremena. Sam Benedikt odredio je u reguli potrebu prilagodbe. Tako su različita pravila za različita godišnja doba, dok je razboritosti mjesnog starješine prepustio odrediti način odijevanja i obuvanja, hrane i pića monaha onako kako »odgovara mjesnim prilikama i podneblju gdje žive«.³⁹

Benediktinci su svojim zavjetom stabilnosti, tj. obvezom monaha živjeti na jednome mjestu, postali gotovo jedina stabilna institucija u svijetu koji je bio u dotada neviđenom pokretu. Svojim načinom života stekli su i poštovanje pogana te ostali u poganskoj sredini kršćanske oaze koje su privlačile nekrštene nomade. Zasigurno je tome pridonosio i sustav uprave koji je zacrtao Benedikt. U njega je ugradio rimsku tradiciju oca obitelji koji ima svu vlast nad članovima i imanjem obitelji, ali i upravljačke te ratničke navike novih naroda. Stvorio je određenu vrstu parlamentarne monarhije, gdje pri svakoj važnijoj odluci opat treba sazivati zajednicu i čuti njezino mišljenje, mada na kraju sam odlučuje.⁴⁰ Pri tome je osobito naglašeno da se i najmlađima daje pravo glasa i sasluša njihovo mišljenje. Čak se izričito navodi da »nigdje ne bi smjela sama dobiti odlučivati i imati utjecaj«, pri čemu se poziva na Samuela i Davida koji »iako još mladići sudili su starcima«.⁴¹ Izbor opata također je demokratski.⁴² Nisu isključene ni zasluge pojedinaca prema kojima mogu dobiti bolji položaj u zajednici.⁴³ Ratnički raspoloženim barbarskim narodima zasigurno je bio blizak Benediktov govor koji u proslavu svoga pravila monaški život naziva »vojevanjem za Krista Gospodina istinskog kralja«. Kao što su barbari zasluge u borbi nagrađivali ili izdaju kažnjavali, slično postupao i Benedikt sa svojim monasima. Predvidio je da onome tko se istakne načinom života i držanjem pravila »opat može odrediti mjesto više od onoga što mu pripada prema njegovu ulasku u samostan«.⁴⁴

Tako je Crkva sačuvala antičku civilizaciju i prenijela ju novopridošlim narodima. U tome su nemale zasluge još jedne prakse koju su benediktinci oživjeli, a prakticirala ju je još prva Crkva. Radilo se o prihvaćanju istine da svi narodi imaju svoju civilizaciju. Naime, promatrajući civilizaciju u njezinoj cjelini kao skup duhovnih, kulturnih, intelektualnih, moralnih i institucionalnih vrijednosti, lako uviđamo kako dolazi do određenog osjećaja nadmoći onih koji se smatraju civiliziranima, prema drugima koji su za njihov pojam barbari. Redovito se govori o povijesti civilizacija, dok se čini da s jednakim pravom možemo govoriti o povijesti barbara. Demosten se rugao Filipu Makedonskom jer nije govorio antičkim naglaskom. Za Isokrata barbari su bili svi izvan jezika, običaja i institucija Atene. I sami Rimljani bili su barbari u očima Grka, a kasnije su postali učitelji civilizacije brojnim

³⁹ Usp. Pogl. 39., 40. i 55.

⁴⁰ Usp. Pogl. 3.

⁴¹ Pogl. 63., red. 5-6.

⁴² Pogl. 64.

⁴³ Pogl. 2., red. 19; Pogl. 61., red. 11-12.

⁴⁴ Pogl. 61., red 12.

narodima. Nakon diobe Carstva Bizantinci su prezirali staru prijestolnicu i skandalizirali se pokušajem jednog barbara Karla Velikog da se proglasi carem. S druge strane, ni u Rimu nisu gledali drukčije na Carigrad. U prvoj polovici 20. stoljeća za njemačke naciste nije postojala civilizacija dostojna svoga imena, osim arijske. Puno je sličnih primjera.⁴⁵ Benediktinci su prihvatili novopridošle narode s njihovom kulturom, običajima pa čak i hramovima. Grgur Veliki, benediktinski monah i vjerojatno najvažniji papa srednjega vijeka, u uputama svojoj subraći kako misionariti, pisao je: »Ako su poganski hramovi dobro sagrađeni, nije korisno rušiti ih, nego ih treba posvetiti pravom Bogu. Što se tiče poganskih slavlja u kojima ljudi kolju volove u čast svojim idolima, dovoljno je kristijanizirati ih: neka ih jedu u čast blagdana Gospodnjih i njegovih mučenika.«⁴⁶

Jedinstvo u različitosti također je benediktinska vlastitost. Svaki je njihov samostan jedinstven i samostalan pa je možda čak nepravilno govoriti o benediktinskom redu nego o benediktinskim opatijama i samostanima. Oni nemaju jednog zajedničkog poglavara nego je svaki samostan autonoman, dok ih ujedinjuju ista pravila i ideali. Pravilo osobito propisuje poštivanje nadležnosti drugoga, pa se tako ne smije primati monah jednoga samostana u drugi bez odobrenja opata samostana iz kojega dolazi.⁴⁷

Uzoran Europljanin

Sveti se Benedikt nije opredijelio za stari svijet koji je nestajao, ali ni za novi u nastanku, nego je stvorio svoj mali svijet.⁴⁸ Svaki je benediktinski samostan svijet za sebe, kao putokaz starome kako preživjeti, a novome kako treba živjeti. Umjesto da se žalio na nered u svijetu, on je stvarao svijet koji je svojim redom postao poticaj svojoj okolini. Sam je Benedikt u svome pravilu na brojnim mjestima isticao veću potrebu životnog primjera nego zakonskih propisa i riječi. Za opata je odredio da bude dostojan svoga imena »više svojim primjerom negoli riječima«.⁴⁹ Benedikt je bio protivnik bilo kakva formalizma. Nije želio da zakon bude upisan samo na papir nego da prodre u srce. Čim je čuo da se pustinjač Martin u želji za savršenstvom željeznim lancem vezao za stijenu, Benedikt mu je poručio kako pravog Božjeg slugu ne vezuje željezni nego Kristov lanac.⁵⁰ Čitavo njegovo pravilo slika je želje da individualni ideal svetosti postigne društvenu afirmaciju i prenese se na cijelu zajednicu kao skup pojedinaca u težnji za savrшеноšću.

Iako to Benedikt nije predvidio, njegovo je pravilo upravo po tome od monaha učinilo izvrsno oruđe apostolata. Svojim su pristupom novopridošlim narodima donekle barbarizirali zapadno kršćanstvo, ali su sigurno kristijanizirali barbare. Samostani su postali mjesta evangelizacije, dok su benediktinci bili prvi koji su donijeli evanđelje brojnim narodima među kojima su i Hrvati. Preko benediktinskog opata Martina Hrvati su stupili u prve kontakte s papom Ivanom IV. (640.-642.) i Svetom Stolicom. Franački misionari

⁴⁵ Jean DECARREAU, *nav. dj.*, str. 15-17.

⁴⁶ Paul CHRISTOPHE, *nav. dj.*, str. 193.

⁴⁷ Pogl. 61., red. 13.

⁴⁸ Usp. Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu (2)«, *Kana*, 7-8/118-119, Zagreb, srpanj-kolovoz 1980., str. 7-9.

⁴⁹ Pogl. 2.

⁵⁰ Sv. Grgur VELIKI, *nav. dj.*, str. 70.

koji su djelovali među Hrvatima također su pripadali Benediktovu redu. Od 852. godine, kada je knez Trpimir u Rižinicama između Klisa i Solina sagradio prvi hrvatski benediktinski samostan, pa do 1222. godine, kada je izgrađen samostan sv. Jakova na obali pokraj Dubrovnika, kao posljednji muški benediktinski samostan u nas, na našim je prostorima djelovalo oko 100 benediktinskih muških i ženskih zajednica ostavljajući neizbrisiv trag u našoj crkvenosti, znanosti, umjetnosti i obrazovanju.⁵¹

Idealan spoj intelektualnog i fizičkog rada

Mentalitet Zapada neodvojivo je vezan uz rad i privređivanje. Benedikt je osobit naglasak stavio na spomenute aktivnosti. Stavljanjem fizičkog rada u redovničko pravilo on je sakralizirao djelatnost preziranu u crkvenim i društvenim strukturama. Smatralo ga se poniženjem za časna i pobožna čovjeka. Tjelesni je rad bio rezerviran za robove i sluge te nedostojan slobodna čovjeka. S druge strane, razni monaški i religiozni pokreti odbacivali su rad kao odveć zemaljski i tjelesan, dok su težili za duhovnim. Često završavajući u dualizmu, sve što je tjelesno proglašavali su djelom zla i đavla, pa su smatrali da i tjelesni rad ne samo da ne može izgrađivati čovjeka u težnji za dobrom nego mu može biti jedino prepreka.⁵² Tako je pravilom o manualnom radu Benedikt donio novost u svijet koji je cijenio ratničko umijeće i življenje od plodova tuđeg rada ili ga izbjegavao u težnji za svetošću. Dao mu je drugu dimenziju brišući sramotu i grješnost s njega. Vjerovanje u dužnost i dostojanstvo ljudskoga rada bila je mentalna revolucija onoga vremena.⁵³

Naglasimo da su raniji kršćanski monasi tijelo promatrali kao neprijatelja duše pa ga je trebalo pobijediti postom, bdijenjima i drugim vrstama askeze. Za Benedikta je tijelo bilo dobar sluga duše kojega treba držati u što boljem stanju.⁵⁴ Stoga ne iznenađuje da je ono najniže postalo dio svete regule koja izričito spominje poljoprivredu, zanate i jednu vrstu intelektualnog rada. On više nije usputna ili samo prisilna aktivnost da bi se preživjelo nego sam temelj zajedničkog života. Tako su rimska iskustva obrađivanja polja i upravljanja imanjima, umijeća obrtnika i ljepota umjetnosti upravo preko benediktinaca prešla na barbarske narode. Dragovoljnom poslušnošću i davanjem vlastite slobode monasi su ujedno istaknuli ljudsko dostojanstvo tolikih ovisnih o svojim gospodarima i doveli do »unutrašnjeg ukidanja ropstva«.⁵⁵

Dok je prva Crkva imala pravilo zajedničkog trošenja dobara svojih članova, Benedikt je uveo novost zajedničkog privređivanja.⁵⁶ Prilagođavanje rada mogućnostima i sposobnostima pojedinca, a da pritom svi imaju osigurano što im je za život potrebno, možemo

⁵¹ Usp. Franjo ŠANJEK, »Djelo svetog Benedikta ugrađeno u temelje hrvatske pismenosti i kulture«, *Bogoslovska smotra*, 4/1980., str. 337-344.

⁵² Većina krivovjerja prvih stoljeća Crkve plod su dualističkog pogleda na svijet. Otuda dolazi i njihovo neprihvatanje utjelovljenja kao nedostojnog Boga, nijekanje Kristova božanstva ili pak čovještva. Iz antike se ovo krivovjerje prenijelo i u srednji vijek. Kao katolički odgovor došlo je do osnivanja prosjačkih redova dominikanaca i franjevac koji su na mnogim područjima zamijenili benediktince u novim prilikama.

⁵³ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu (2)«, *Kana*, 7-8/118-119, Zagreb, srpanj-kolovoz 1980., str. 9.

⁵⁴ Jean DECARREAU, *nav. dj.*, str. 214.

⁵⁵ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *nav. dj.*, str. 10.

⁵⁶ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *nav. dj.*, str. 9.

uzeti za svojevrsni početak socijalnog osiguranja, koje je opet vlastitost Zapada. Prema pravilu, članovi ne očekuju primanja u skladu s uložnim trudom i sredstvima nego prema potrebama. Ujedno se vodi briga da se svi osjećaju korisnima pa »boležljivoj i slabunjavoj braći dodijelit će se takav posao ili zanimanje da ne budu bez posla, a opet da ih posao previše ne pritisne«. ⁵⁷

Dnevni red razlikovao se u nijansama za tri godišnja razdoblja: od Uskrsa do sredine rujna, od rujna do korizme te korizme kao posebnog vremena. Strogi propisi o vremenu ustajanja, molitve, fizičkog i intelektualnog rada zasigurno su utjecali na stvaranje zapadnjačkog društva s jasno definiranim radnim vremenom. Vođenje ekonomije samostana utjecalo je na stvaranje gospodarskih parametara, a predviđene su i sankcije u slučaju neizvršavanja propisanog. ⁵⁸

Nemali je prinos benediktinaca i novom shvaćanju vrijednosti imovine. Pravilo propisuje kako se odnositi prema oruđu u kuhinji, spremištu, pekari, vrtu ili radionici. Budući da se radi o zajedničkoj imovini, koja vrlo lako postane svačijom ili ničijom, strogo je propisano kako se o njoj brinuti i njome koristiti. ⁵⁹ U tom kontekstu možemo gledati i vezanost redovnika uz jedan samostan za čitav život. Obveza stabilnosti nije opterećenje i askeza, kao u ranijim monaškim pravilima, nego mogućnost unaprjeđenja svoje sredine. Monasima je ostavljena mogućnost putovanja. Čak je propisan obrazac kako se odlazi i vraća u samostan. ⁶⁰ No sami samostani postali su oazama stabilnosti u potpuno nestabilnoj Europi.

Uviđajući da je gospodarska neovisnost temelj svake slobode, Benedikt je svoju zajednicu tako uredio da može samostalno funkcionirati. »Samostan treba po mogućnosti sagraditi tako da se sve potrebno, to jest voda, mlin, vrt i razne radionice nalaze unutar samostana.« ⁶¹ Time su nesumnjivo pridonijeli i razvoju novog tipa deurbaniziranog društva vezanog uz zemlju. Razvio se oblik života na velikim imanjima koja su uglavnom bila dostatna sama sebi te osiguravala sve potrebno za život svojih članova. Tu je i pojava kmetstva također vezanog uz zemlju, gdje su se slobodni ljudi vezali uz zemlju i postali kmetovima, pri čemu su i sami benediktinski samostani imali svoje kmetove. To bismo danas nazvali inkulturacijom u kojoj je nova pojava utjecala na red, ali i red na razvoj feudalnog društva. Benedikt je, s druge strane, želio da samostan bude primjer kako je moguće pošteno gospodariti pa je odredio da se samostanski plodovi ne prodaju po skupljoj cijeni od potrebne, a svakako da budu jeftiniji nego kod svjetovnih zanatlija. ⁶² Time je zasigurno poticao i konkurentnost društva.

Želja benediktinaca za pojednostavljenjem i racionalizacijom rada, kako bi imali više vremena za studij i molitvu, dovela je do brojnih otkrića i unaprjeđenja u poljoprivredi i raznim obrtima, izuma strojeva i razvoja novih kultura. Nezamislivo je u kojem bi smjeru išla proizvodnja vina, piva, mliječne industrije, medicine i drugih područja bez benediktinskih samostana. Tu je, naravno, i korištenje prirodne energije poput vjetra ili vode,

⁵⁷ Pogl. 48., red. 24.

⁵⁸ Usp. Pogl. 8.-11.

⁵⁹ Usp. Pogl. 31.-32.

⁶⁰ Pogl. 67.

⁶¹ Pogl. 66.

⁶² Pogl. 57.

koje je čak propisano redovničkim pravilima. Stoga ne iznenađuje opis opatije Clairveaux sredinom 12. stoljeća: »Rijeka ulazi u opatiju toliko koliko joj dopušta zagat koji je na njoj izgrađen. Ona se najprije slijeva na mlin, gdje se vrlo dobro koristi za mljevenje žita pod težinom kotača i za potresanje finog sita koje razdvaja brašno od pljeve. Odatle teče u narednu zgradu i puni kotao u kojemu se zagrijava za pripremanje piva da bi redovnici imali što piti ukoliko vinograd ne ponese dobro i ne nagradi vinogradara za njegov trud. No rijeka još nije završila svoj posao, jer se sada vuče u strojeve za valjanje sukna iza mlina. U mlinu je spremila hranu za braću, a sada joj je dužnost da posluži izradi njihove odjeće... Tako ona redom diže i spušta teške čekiće i maljeve strojeva za valjanje sukna... Zatim rijeka teče u kožarnicu gdje se uz veliku brigu i trud sprema potreban materijal za redovničku obuču; nakon toga dijeli se u brojne male ogranke i korisno upotrijebljena prolazi kroz razne prostorije, pomažući svuda gdje je potrebna, bilo za kuhanje, vrtnju, drobljenje, navodnjavanje, pranje i mljevenje... Na kraju, da zasluži punu zahvalnost i ne ostavi ništa neuređeno, ona odnosi smeće i ostavlja za sobom čistu kuću.«⁶³ Na našim prostorima imamo još eklatantniji primjer samostana »Marija Zvijezda« kod Banjaluke, gdje su trapisti živjeli prema strogom Benediktovu pravilu te bili inicijatorima gospodarskog razvoja Bosanske krajine. Sagradili su kovačnicu, ciglanu, žitnice, mlinove, mostove, pokrenuli proizvodnju sira, utemeljili pivovaru, podigli prvu hidrocentralu koja je, osim samostana, osvjetljavala čitav grad.⁶⁴

Brojne su vrjednote za koje su sindikati još krajem 19. i početkom 20. stoljeća započeli borbu, a na mnogim područjima ni do danas nisu ostvarene, a Benedikt ih je predvidio još u 6. stoljeću:

- Dostatno vrijeme odmora i počinka kako bi braća mogla »odmorna ustati«. Iz istog razloga, a kako kaže »zbog kratkoće noći«, određuje da se u ljetno doba ispuste određene molitve kako bi bilo dovoljno vremena za odmor.⁶⁵
- Vrijeme koje mogu posvetiti sebi. Zajednička molitva u koru tako je uređena da se u jutro počne i slavi »malo otežući tako da bi svi stigli«. ⁶⁶
- Vrijeme studija. Propisano je vrijeme za čitanje Svetog pisma, ali i tumačenja »poznatih i pravovjernih katoličkih otaca«. ⁶⁷
- Socijalno osiguranje. Osobita pozornost u pravilu posvećena je nemoćnim i bolesnim osobama. Njima treba osigurati sve potrebno za zdravlje duše i tijela te im pristupati s nužnim obzirom i puno ljubavi. Dopušteno im je jesti i piti izvan predviđenog vremena, a strogost pravila ih ne obvezuje. ⁶⁸

⁶³ Lewis MUMFORD, *nav. dj.*, str. 290-291; Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu (2)«, *Kana*, 9/119, Zagreb, rujan 1980., str. 8.

⁶⁴ Usp. Ivica MARKOVIĆ, *Banjalučki trapisti*, Diplomski rad izrađen na Katehetskom institutu Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2007. godine pod vodstvom doc. dr. sc. Slavka Sliškovića.

⁶⁵ Usp. Pogl. 8.

⁶⁶ Pogl. 13.

⁶⁷ Pogl. 9.

⁶⁸ Usp. Pogl. 36.-37.

Humaniziranje društva

U vrijeme dok je pripadnost određenom staležu ili položaju nosila sa sobom točno definirana prave i obveze, Benedikt humanizira društvo ponovnim oživljavanjem ideala prve Crkve. Članovi njegove zajednice istog socijalnog podrijetla nisu jednako participirali u raspodjeli dobara nego svatko prema potrebi. Pri tome je istaknuta vrijednost osobe, a ne njezina društvenog položaja. Pravilo daje ista prava redovniku koji je u svijetu bio rob, kao i onome koji je bio slobodan. U Crkvi se uvijek načelno naglašavalo da ne smije biti međusobnih razlika na temelju društvenog položaja, nacije ili spola, nego da su svi kršćani jednaki u vjeri. U skladu s učenjem svetoga Pavla, »nema više: Židov-Grk! Nema više: rob-slobodnjak! Nema više: muško-žensko! Svi ste vi Jedan u Isusu Kristu« (Gal 3,28). Međutim, to je vrijedilo, i to u ograničenoj mjeri, za vrijeme liturgije dok se izvan sakralnog prostora nastavljalo živjeti kao rob ili slobodan.⁶⁹

Benedikt je odredio da »plemenit rodom nema nikakve prednosti pred onim koji je u samostan ušao kao rob«,⁷⁰ čime je jasno stavljen u pitanje društveni poredak koji je počivao na robovlasničkim odnosima. To je dodatno naglašeno činjenicom da su slobodni ljudi prihvatili raditi robovske poslove, što bi bio doslovan prijevod fizičkoga rada (opera servilia), a robovi su dobili mogućnost baviti se poslom slobodnih ljudi (artes liberales): gramatika, retorika i dijalektika te aritmetika, muzika, geometrija i astronomija.⁷¹ Tako su prvi postajali socijalno osjetljivijima, dok su drugi stekli uvjete daljnjeg usavršavanja u teologiji, filozofiji ili medicini pa je i najnižim društvenim slojevima otvoren pristup društvenoj afirmaciji. Benedikt je predvidio da svaki monah dobije određenu službu isključivo prema vlastitim sposobnostima, a ne bilo kojim drugim kriterijima,⁷² dok su samostani jednako otvoreni za siromašne i bogate.⁷³

Studij je u Benediktovu pravilu zastupljen u takvom omjeru da bismo ga mogli nazvati permanentnim obrazovanjem.⁷⁴ Osim Svetog pisma, zajednički su se čitala i druga djela u liturgiji časova kao i u blagovaonici kod stola. Molitvom časova u propisane sate posvećivao se dan i čitav život, dok je čitanje za vrijeme objeda stara redovnička tradicija da ni duša ne smije ostati gladna u vrijeme dok se hrani tijelo. Usto, svaki je monah imao obvezu u predviđeno vrijeme sam pročitati određene knjige. To se čak i kontroliralo na način da su birani jedan ili dvojica starijih redovnika koji »obilaze samostanom u vrijeme što je braći određeno za čitanje. Oni nadgledaju da se ne bi našao neki lijeni brat koji se prepušta besposlici ili brbljanju mjesto čitanju, te tako ne samo što ne bi sebi koristio već bi smetao i drugima.« Čak su propisane i kazne za nemar u obrazovanju.⁷⁵

Za potrebe samostana razvili su se i skriptoriji za prijepis knjiga, koji su do izuma tiska bili glavni izvori svih pisanih djela naše civilizacije. Stoga se u povijesti govori o monaškoj

⁶⁹ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu«, *Kana*, 7-8/118-119, Zagreb, srpanj-kolovoz 1980., str. 10.

⁷⁰ Pogl. 2., red. 18.

⁷¹ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *Isto*.

⁷² Pogl. 38.

⁷³ Pogl. 59.

⁷⁴ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu (2)«, *Kana*, 9/119, Zagreb, rujan 1980., str. 9.

⁷⁵ Usp. Pogl. 48.

eri ili benediktinskim stoljećima (6.-12.). Benediktova su braća u ovo vrijeme bili glavni nositelji prosvjete, školstva, umjetnosti i cjelokupnog socijalnog života.⁷⁶

Definirajući ih kao »pomagala za dobra djela«, Benedikt je u svojoj reguli nabrojio vrijednosti koje bi trebale obilježavati život jednog monaha, ali i općenito sve međuljudske odnose: ne ubiti, ne krasti, ne svjedočiti krivo, poštivati svaku osobu, pomagati siromašnima, tješiti žalosne, ne klevetati, poštivati starije, a voljeti mlađe ili, ukratko, »ne činiti drugome što ne bismo htjeli da drugi nama učini«. ⁷⁷

Zaključak

Papa Pio XII. u svojoj je enciklici »Fulgens radiatur«, izdanoj 21. ožujka 1947. godine, u povodu tisuću četiristote obljetnice smrti svetoga Benedikta, ustvrdio da je svetac iz Nursije »svijetleći poput zvijezde u tami noći« dao nemjerljive zasluge civilizaciji Zapada.⁷⁸ Iste ga je godine nazvao »ocem Europe«. ⁷⁹ Pavao VI. je, pozivajući se na svoga prethodnika, u Apostolskom pismu »Pacis nuntius«, izdanom u Rimu 24. listopada 1964., podsjetio kako je Benedikt kršćansku kulturu donio »križem, knjigom i plugom narodima nastanjenim od Mediterana do Skandinavije, od Irske do poljskih ravnica«, čime je udario temelje europskoj uljudbi, pa ga je proglasio zaštitnikom Europe.⁸⁰

U svojim su nastupima pape Benedikta prikazali najprije kao sveca Katoličke crkve, ali i osobu čiji utjecaj daleko nadilazi crkvene okvire. Nemjerljiva je njegova zasluga za mentalitet, gospodarstvo, pravni sustav i ljudska prava Zapada. Upravo ove vrijednosti danas privlače ljude iz različitih naroda raznovrsne religijske, kulturološke i ekonomske prošlosti, pa svoj novi životni prostor otkrivaju u okrilju zapadnog društva. Uslijed znatnog broja novopridošlih stanovnika ovo društvo postupno gubi stari identitet te je izloženo traženju novog identiteta. Osim što sami ulaze u novi svijet, nadolazeći ga građani također oblikuju. Neke od njegovih vlastitosti prihvaćaju, druge odbijaju, a treće samo toleriraju nadajući se promjeni. Vrlo ih često prilagođuju svome viđenju i nastaju novi društveni oblici koji su u prvo vrijeme strani i jednima i drugima. Poznavanje temelja na kojima je moderni Zapad izrastao, u čemu je nezaobilazna uloga i sv. Benedikta, omogućuje lakšu izgradnju zajedničkog društva uz očuvanje vrijedne starine i oblikovanja novih vrijednosti.

⁷⁶ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Poruka sv. Benedikta kršćanima za sadašnju i buduću Europu (2)«, *Kana*, 9/119, Zagreb, rujna 1980., str. 10.

⁷⁷ Usp. Pogl. 4.

⁷⁸ *Acta Apostolicae Sedis*, 39 (1947), str. 137.-155.; http://www.vatican.va/holy_father/pius_xii/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_21031947_fulgens-radiatur_fr.html

⁷⁹ *Acta Apostolicae Sedis*, 39 (1947), str. 453.

⁸⁰ *Acta Apostolicae Sedis*, 56 (1964), str. 965-967; http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/apost-letters/documents/hf_p-vi_apl_1964_pacis-nuntius_it.html

Summary

CONTRIBUTION OF ST. BENEDICT AND HIS ORDER TO THE FORMATION OF
MODERN EUROPE

There are many connections between the life and opus of St. Benedict and the present-day process of the European unification. Even though there are no many extant sources about the life of this saint of Nursia, his historical role can be easily traced through the »Rules« he had created for his monastic community. In these »Rules« he embraced and deepened the monastic tradition, in order to nest it in the new social surroundings of the European West that had been affected by the invasion of the new peoples. Namely, St. Benedict had chosen the best values and virtues of the »dying world« and composed them with the spiritual, cultural, intellectual, ethical and institutional values of these new-coming peoples, and thus made footing for the modern West civilization. Moreover, he enriched these traditions with the humane approach towards human and social rights, which led towards development of the western mentality of work that successfully combined intellectual and physical. Because of this contribution few popes of the twentieth century, in which united Europe became an ideal, spoke about St. Benedict's role in this huge European project. Namely, Pius XII in 1947 called him the »father of Europe«, and Paul VI in 1964 proclaimed him the patron of Europe.

Key words: St. Benedict, Rules, European Union, Europe